

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 9 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1989	ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 7

ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΑΡΙΘ. 17

Αναλυτικό Πρόγραμμα του μαθήματος της Γεωγραφίας των Ε' και ΣΤ' τάξεων του Δημοτικού Σχολείου.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις των άρθρων 4 (παρ. 11, περίπτωση ε), 24 παράγραφ. 2 περίπτωση γ του Ν. 1566/85.
2. Τις αριθμ. 27/87 και 28/87 προτάσεις του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.
3. Την αριθμ. 638/1988 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Γεωγραφίας των Ε' και ΣΤ' τάξεων του Δημοτικού Σχολείου

ΣΚΟΠΟΣ: Σκοπός του μαθήματος της Γεωγραφίας είναι:

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ
Ε' και ΣΤ' τάξεων

α) Να γνωρίσουν οι μαθητές, στο επίπεδο που η ηλικία τους το επιτρέπει, το άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον από γεωφυσική άποψη και ως χώρο δραστηριότητας του ανθρώπου και να κατανοήσουν την αλληλεξάρτηση που υπάρχει ανάμεσα στο γεωφυσικό περιβάλλον και τον άνθρωπο, καθώς και ανάμεσα στις ανθρώπινες ομάδες σε παγκόσμια κλίμακα.

β) Να συνειδητοποιήσουν ότι στην εποχή μας τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα είναι κοινά και ότι μπορούν να λυθούν με τη συλλογική προσπάθεια, τη συνεργασία και την αλληλεγγύη των λαών.

γ) Να καλλιεργήσουν την αγάπη προς την πατρίδα τους και να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στις πανανθρώπινες αξίες και στους άλλους λαούς.

δ) Να αποκτήσουν θετικές στάσεις απέναντι στο μάθημα, όπως είναι η ερευνητική διάθεση, η επίμονη αναζήτηση πληροφοριών, η αντικειμενική τεκμηρίωση κ.τ.λ. και να αναπτύξουν και να καλλιεργήσουν ικανότητες και δεξιότητες που είναι σύμφωνες με τη φύση του μαθήματος και αποτελούν ταυτόχρονα διαδικασίες μάθησης.

ΙΙ. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Α. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗ ΓΗ

1. Εισαγωγικά: Η εξάπλωση του ανθρώπου πάνω στη γη (εξελικτικά) – νεότερες και σύγχρονες εξερευνήσεις. 2. Η γη: επιφάνεια της γης, ξηρά, θάλασσα, ήπειροι, ωκεανοί, ανάγλυφο της γης. 3. Προσανατολισμός πάνω στη γη – παράσταση της επιφάνειάς της: πυξίδα, χάρτης, ανάγνωση και χρήση του χάρτη, ισημερινός, μεσημβρινοί, γεωγραφικό μήκος, γεωγραφικό πλάτος. 4. Η γη στο διάστημα: η γη ως ουράνιο σώμα, το πλανητικό μας σύστημα, κινήσεις της γης, ημερονύχτιο, εποχές, στοιχεία για τον ήλιο και τη σελήνη. 5. Ατμόσφαιρα: καιρός – κλίμα. Το κλίμα της γης – ζώνες της γης.

Β. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΓΗΣ

1. Γεωφυσική εξέταση της γης γενικά, κατά ηπείρους και περιοχές.
Όροι - πεδιάδες - ποταμοί, νησιωτικά συμπλέγματα, έρημοι κτλ. Οικοσυστήματα μεγάλης οικολογικής σημασίας, λ.χ. Αμαζόνιος.
2. Αλλαγές στην επιφάνεια της γης: Βασικά γεωλογικά στοιχεία, σεισμοί ηφαίστεια, η δύναμη του ανέμου και του νερού.
3. Θέση και γεωφυσική εξέταση της Ελλάδας σε σχέση με το μεσογειακό χώρο και συγκριτικά με παγκόσμια δεδομένα.

Γ. Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΦΥΣΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ

1. Τα βασικότερα οικοσυστήματα: έρημες, πολικές χώρες, εύκρατες χώρες κτλ.
2. Η ζωή του ανθρώπου στην έρημο, στις πολικές, στις εύκρατες και στις τροπικές χώρες (Παραδειγματικά) - προσαρμογή του ανθρώπου στους κλιματολογικούς και γεωφυσικούς όρους και εξεύρεση τρόπων και τεχνικών για την ικανοποίηση βασικών αναγκών - Προοπτικές.

Δ. ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗ (ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ)

1. Η γη ως χώρος ζωής του ανθρώπου - κατανομή του πληθυσμού της γης: πληροφορίες για την εξέλιξη του πληθυσμού της γης - κατανομή - πυκνότητα - φυλές - πολιτισμοί - μεταναστεύσεις - αποικιοκρατία - σημερινή κατάσταση - παράλληλα στοιχεία για την Ελλάδα.
2. Πολιτική εξέταση: τα κράτη της γης κατά ηπείρους και περιοχές (γενικά και παραστατικά). Φυλές - πολιτισμοί.
3. Πολιτική και πολιτιστική εξέταση της Ελλάδας (σύντομα).
4. Η Κύπρος
5. Ο απόδημος Ελληνισμός.

Ε. ΠΛΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΓΗΣ - ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

1. Παραγωγή βασικής τροφής της ανθρωπότητας.

α) Γεωργία: εκμετάλλευση της γης - βάσεις ανάπτυξης της γεωργίας - κυριότερες περιοχές παραγωγής βασικών γεωργικών προϊόντων στον κόσμο (σιτάρι, ρύζι, σόγια). Αναφορά και σε άλλα γεωργικά προϊόντα λ.χ. ζάχαρη, λαχανικά, φρούτα, έλαια. Η κατανάλωση σε όλο τον κόσμο (στατιστικά συγκριτικά δεδομένα). Η γεωργική παραγωγή στην Ελλάδα (γενικά- συγκριτικά στοιχεία).

β) Κτηνοτροφία: κατά την έννοια της παραγράφου 1α.

γ) Αλιεία: το ίδιο.

2. Παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων. Προϋποθέσεις και αναπτυξη της βιομηχανίας. Παγκόσμια στατιστικά δεδομένα για τη βιομηχανία. Τα μεγάλα βιομηχανικά κράτη και οι μεγάλες βιομηχανικές περιοχές του κόσμου. Παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων, μεταφορά και κατανάλωση. Η βιομηχανική παραγωγή στην Ελλάδα.

3. Πηγές ενέργειας: πετρέλαιο (παραγωγή-μεταφορά-κατανάλωση σε διεθνή κλίμακα), γαιάνθρακες, φυσικό αέριο, ηλεκτρισμός-μεγάλα φράγματα.

Στατιστικά δεδομένα. Πηγές ενέργειας στην Ελλάδα.

ΣΤ. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ - ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΕΜΠΟΡΙΟ

1. Συγκοινωνίες και μεταφορές σε διεθνή κλίμακα, μεγάλα έργα, ανάπτυξη μέσων συγκοινωνίας και μεταφορών. Οι συγκοινωνίες και οι μεταφορές στην Ελλάδα. Σύνδεση της Ελλάδας με τον άλλο κόσμο.

2. Διεθνές εμπόριο: εισαγωγές - εξαγωγές σε διεθνή κλίμακα. Εισαγωγές και εξαγωγές της Ελλάδας.

Ζ. ΜΕΓΑΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

1. Υπερπληθυσμός και υπανάπτυξη: πείνα, υγεία, εκπαίδευση.

2. Μόλυνση και καταστροφή του περιβάλλοντος.

3. Στρατιωτικοί και πολιτικοί συνασπισμοί: κίνδυνοι καταστροφής της ανθρωπότητας από τα πυρηνικά όπλα (Σε όλα τα θέματα θα γίνει αναφορά στους διεθνείς οργανισμούς και στα ελληνικά δεδομένα).

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Ο ρόλος της Ελλάδας στη Μεσόγειο. Σχέσεις (εμπορικές, πολιτικές και πολιτιστικές) της Ελλάδος με τις μεσογειακές χώρες και τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Η Ελλάδα και η Ευρώπη. ΕΟΚ.

III. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΤΑ ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ

ΠΕΜΠΤΗ ΤΑΞΗ

Α. Η ΓΗ
Β. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΓΗΣ
Γ. Η ΓΗ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
Δ. ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΓΗΣ
Ε. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΕΚΤΗ ΤΑΞΗ

Α. Η ΓΗ
Β. ΠΩΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΕΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
Γ. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ - ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΕΜΠΟΡΙΟ (ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΣ)
Δ. ΜΕΓΑΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ
Ε. Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ

IV. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΜΠΤΗΣ ΤΑΞΗΣ

Α. ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Α. Η ΓΗ

Οι μαθητές:

Προσεγγίζουν βασικές έννοιες που αναφέρονται στον πλανήτη γη και αποκτούν βασικές γνώσεις για τη διαμόρφωση της επιφάνειας της και για την προσπάθεια του ανθρώπου να την εξερευνήσει και να την κατακτήσει.

Μαθαίνουν να χρησιμοποιούν το χάρτη και να αντλούν απ' αυτόν τις απαραίτητες πληροφορίες.

Συσχετίζουν τους βασικούς όρους που επηρεάζουν το κλίμα της γης και επισημαίνουν τα κυριότερα οικοσυστήματα πάνω σ' αυτή.

Β. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΓΗΣ

Οι μαθητές:

Γνωρίζουν τη γη απο γεωφυσική άποψη, συνολικά και κατά περιοχές.

Αποκτούν βασικές γνώσεις για οριακές περιοχές της γης (οικοσυστήματα), οι οποίες προσδιορίζονται από ιδιαίτερους γεωφυσικούς και κλιματολογικούς όρους.

Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους σχετικά με τη γεωφυσική εξέταση της Ελλάδας.

Αναπτύσσουν και καλλιεργούν ικανότητες και δεξιότητες, ώστε να μπορούν να προσανατολίζονται στο χώρο, να αναζητούν τις σχέσεις και τις εξαρτήσεις των γεωγραφικών δεδομένων, να παρατηρούν, να περιγράφουν, να αναλύουν, να συγκρίνουν, να ταξινομούν και να ερμηνεύουν γεωγραφικά δεδομένα, να κατανοούν και να ερμηνεύουν δεδομένα χαρτών, γραφικών παραστάσεων, στατιστικών πινάκων κτλ., να απεικονίζουν γεωγραφικά δεδομένα και να κάνουν ορθή χρήση των πηγών.

Παρατήρηση: Η επιδίωξη αυτή ισχύει για όλες τις γενικές ενότητες και τα θέματα διδασκαλίας.

Γ. Η ΓΗ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Οι μαθητές:

Επεξεργάζονται πληροφορίες για τη συνεχή αύξηση και την κατανομή του πληθυσμού πάνω στη γη και συνειδητοποιούν ότι ο γήινος χώρος δεν είναι απεριόριστος για τον πληθυσμό της γης.

Κατανοούν, με την ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων, ότι οι γεωφυσικοί και κλιματολογικοί όροι του περιβάλλοντος επηρεάζουν τη ζωή του ανθρώπου και ότι ο άνθρωπος έχει επινοήσει, κατά περίπτωση, τενχικές που επιτρέπουν την προσαρμογή της ζωής του σε διάφορα φυσικά περιβάλλοντα.

Συσχετίζουν τη ζωή σε διάφορες περιοχές της γης με αυτή στη χώρα της.

Δ. ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΓΗΣ

Οι μαθητές:

Αναζητούν τους λόγους της ανισομερούς κατανομής του πληθυσμού πάνω στη γη και επεξεργάζονται πληροφορίες για τις φυλές της γης και τους κυριότερους πολιτισμούς.

Συνειδητοποιούν ότι οι λαοί είναι οργανωμένοι σε κράτη και μαθαίνουν, παραστατικά, βασικά στοιχεία για τους λαούς και τα κράτη της γης.

Αποκτούν θετική στάση απέναντι στους άλλους λαούς και εκτιμούν τη σημασία που έχει για την ανθρωπότητα η διεθνής κατανόηση και συνεργασία.

Ε. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Οι μαθητές:

Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους για την πολιτική οργάνωση του ελληνικού κράτους.

Κατανοούν την πολιτιστική δραστηριότητα του ελληνισμού, μέσα και έξω από την Ελλάδα, και εκτιμούν τα αποτελέσματα της δραστηριότητας αυτής.

Ταυτίζονται με τις τύχες του τόπου τους και συναισθάνονται την ευθύνη που έχουν ως μέλη της ελληνικής κοινωνίας και ως φορείς της πολιτιστικής παράδοσης της φυλής τους.

Β. ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ	ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ
Α. Η ΓΗ 1. Μαθαίνουμε για τη γη	Οι μαθητές: – Αποκτούν βασικές γνώσεις για το πώς και γιατί ο άνθρωπος από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα εξερεύνησε και κατέκτησε τη γη. – Συνειδητοποιούν ότι η εξερεύνηση της γης συνεχίζεται και σήμερα υπό διαφορετικούς όρους (τεχνολογία) και για παρεμφερείς ή άλλους σκοπούς. – Προσεγγίζουν βασικές έννοιες που αναφέρονται στον πλανήτη γη και αποκτούν βασικές γνώσεις για τη διαμόρφωση της επιφάνειάς της, επεξεργαζόμενοι προς το σκοπό αυτό διάφορους χάρτες και άλλα γεωγραφικά δεδομένα και παραστατικά. – Αποκτούν τα απαραίτητα κίνητρα και τη διάθεση να ασχοληθούν δημιουργικά με το μάθημα και να διευρύνουν τις γνώσεις τους για τη γη και τη ζωή του ανθρώπου πάνω σ' αυτή.	– Ο άνθρωπος εξερευνά και καταχτά τη γη: Οι αντιλήψεις του ανθρώπου για το σχήμα και την έκταση της γης από την αρχαία εποχή μέχρι σήμερα – η εξάπλωση του ανθρώπου πάνω στη γη (αποκάλυψη του νέου κόσμου – νεότερες εξερευνήσεις) – σύγχρονες εξερευνήσεις – σκοπός των εξερευνήσεων αυτών. – Η γη: η διαμόρφωση της επιφάνειας της γης (ξηρά – θάλασσα – ήπειροι – ωκεανοί – ανάγλυφο της γης) – παραστατικά και αριθμητικά στοιχεία.
2. Πώς προσανατολιζόμαστε πάνω στη γη	Οι μαθητές: – Προσανατολίζονται πάνω στη γη με τη βοήθεια της πυξίδας και του χάρτη και είναι σε θέση να εντοπίσουν τη θέση ενός τόπου της γης σε σχέση με τους άλλους. – Γίνονται ικανοί να διαβάζουν χάρτες διαφόρων ειδών να αντλούν απ' αυτούς πληροφορίες και με τη βοήθειά τους να επεξεργάζονται και να ερμηνεύουν διάφορα γεωγραφικά δεδομένα.	– Πώς παριστάνουμε τη γη και πώς προσανατολιζόμαστε πάνω σ' αυτή: υδρόγειος σφαίρα – χάρτης – ανάγνωση και χρήση του χάρτη – είδη χαρτών – γεωγραφικό μήκος και πλάτος – πυξίδα – εφαρμογές.
3. Η ατμόσφαιρα – το κλίμα της γης	Οι μαθητές: – Αποκτούν βασικές γνώσεις για τη σύσταση της ατμόσφαιρας και συνειδητοποιούν τη σημασία της για την ύπαρξη ζωής στη γη. – Κατανοούν την έννοια του κλίματος και γνωρίζουν τους βασικούς κλιματολογικούς όρους που επηρεάζουν το κλίμα της γης. – Αντλούν πληροφορίες από κλιματολογικούς χάρτες, διαγράμματα κλίματος κ.λπ. και επεξεργάζονται σχετικά δεδομένα.	Η ατμόσφαιρα και το κλίμα της γης: Η ατμόσφαιρα ως προϋπόθεση για την ύπαρξη της ζωής πάνω στη γη – μεταβολές στην ατμόσφαιρα (καιρός κλίμα) – το κλίμα της γης με βάση κυρίως τον παράγοντα θερμότητα – ζώνες της γης, βλάστηση (γενική παρουσίαση).
Β. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΓΗΣ 1. Αλλαγές στην επιφάνεια της γης	Οι μαθητές: – Αποκτούν στοιχειώδεις γνώσεις για την επίδραση των ενδογενών δυνάμεων της γης στη διαμόρφωση της επιφάνειάς της. – Κατανοούν, στην έκταση που επιτρέπει το επίπεδο εξέλιξής τους, τα αίτια που προκαλούν τους σεισμούς και τα ηφαίστεια και επισημαίνουν τις συνέπειες που έχουν τα φαινόμενα αυτά για τον άνθρωπο. – Αποκτούν τη διάθεση και τη θέληση να συμπαρίστανται και να βοηθούν τους συνανθρώπους τους που πλήττονται από τις φυσικές καταστροφές.	– Σεισμοί – ηφαίστεια: βασικά γεωλογικά στοιχεία για τη γη – αλλαγές στην επιφάνεια της γης εξαιτίας των σεισμών και των ηφαιστείων – συνέπειες των αλλαγών αυτών για τον άνθρωπο – αλλαγές που συμβαίνουν από άλλες δυνάμεις (άνεμοι – νερό).
2. Το ανάγλυφο της γης – Γεωφυσική εξέταση της γης	Οι μαθητές: – Αποκτούν καταρχήν συνολική εικόνα του ανάγλυφου της γης και εντοπίζουν τα βασικότερα στοιχεία του, χρησιμοποιώντας σχετικούς χάρτες, εικόνες, φωτογραφίες κ.λπ. – Εξετάζουν με τη βοήθεια γενικών χαρτών τη γη από γεωφυσική άποψη κατά ηπείρους και κατά περιοχές. – Χρησιμοποιούν διάφορους χάρτες, γραφικές παραστάσεις, διαγράμματα, φωτογραφίες κ.λπ. και αξιοποιούν πρόσθετες πληροφορίες για να εντοπίσουν, παρατηρήσουν, περιγράψουν, απεικονίσουν, επεξεργαστούν, συγκρίνουν και κατανοήσουν τα σχετικά γεωγραφικά δεδομένα.	– Το ανάγλυφο της γης: μεγάλες οροσειρές – πεδιάδες – κοιλάδες – ποταμοί – νησιωτικά συμπλέγματα – βυθός θαλασσών κ.λπ. (συνολική και γενική παρουσία της γης) – Ευρώπη και Ασία (Ευρασία): γεωφυσική εξέταση γενικά και κατά μεγάλα γεωφυσικά σύνολα (περιοχές) σε σχέση με τις κλιματολογικές συνθήκες, τα νερά και τη βλάστηση (παραστατικοί χάρτες – αριθμητικά δεδομένα – συγκρίσεις) – πληροφορίες για τα κυριότερα οικοσυστήματα σε σχέση με τις συνθήκες ζωής σε αυτά. (παραδειγματικά). Η Κύπρος. – Αφρική – Ωκεανία – Αμερική – Ανταρκτική: Κατά την έννοια της παραγρ. 2.2.

	– Αποκτούν την έφεση και την ερευνητική διάθεση να ασχοληθούν περαιτέρω μόνοι τους με τα σχετικά θέματα και να διευρύνουν τις γνώσεις τους.	
3. Η Ελλάδα	Οι μαθητές: – Ορίζουν τη θέση της Ελλάδας στον παγκόσμιο χώρο και ειδικότερα στο χώρο της Μεσογείου και αναλύουν τους παράγοντες που καθορίζουν τη σπουδαιότητα της θέσης αυτής. – Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους σχετικά με τη γεωφυσική διαμόρφωση του ελλαδικού χώρου και το κλίμα και κατανοούν τη σημασία των παραγόντων αυτών για τη ζωή του ελληνικού λαού.	– Η Ελλάδα: θέση και γεωφυσική εξέταση της Ελλάδας – κλίμα (γενικά και παραστατικά) γεωγραφικά διαμερίσματα.
Γ. Η ΓΗ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ 1. Ο πληθυσμός της γης	Οι μαθητές: – Επεξεργάζονται πληροφορίες για το σημερινό πληθυσμό της γης και διαπιστώνουν ότι μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού έχουμε σε ορισμένες περιοχές της γης. – Ερμηνεύουν το φαινόμενο αυτό, συσχετίζοντας τα νέα δεδομένα με όσα έμαθαν για τα σπουδαιότερα οικοσυστήματα της γης. – Ενδιαφέρονται να μάθουν για τον τρόπο ζωής του ανθρώπου σε περιοχές με διαφορετικούς γεωφυσικούς και κλιματολογικούς όρους.	– Η γη ως κατοικία του ανθρώπου: στοιχεία για τον πληθυσμό της γης (εξελικτικά) κατανομή – πυκνότητα πληθυσμού – γεωφυσικές και κλιματολογικές συνθήκες σε σχέση με την κατανομή του πληθυσμού (γενικά – παραστατικά).
2. Η ζωή του ανθρώπου σε διαφορετικά φυσικά περιβάλλοντα	Οι μαθητές: – Επεξεργάζονται πληροφορίες για τη ζωή ανθρώπινων ομάδων σε διαφορετικά φυσικά περιβάλλοντα και τη συσχετίζουν με τις γεωφυσικές και κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σ' αυτά. – Κατανοούν, με την ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων, τους λόγους που αναγκάζουν τον άνθρωπο να προσαρμόσει τη ζωή του στις συνθήκες αυτές και γνωρίζουν τους τρόπους και τις τεχνικές που επινόησε ο άνθρωπος, παλαιότερα και σήμερα, για το σκοπό αυτό – Συγκρίνουν τον τρόπο ζωής του ανθρώπου σε διαφορετικά φυσικά περιβάλλοντα και διακρίνουν το φυσικό από το τεχνητό περιβάλλον.	– Η ζωή του ανθρώπου στην έρημο: κλίμα – έδαφος (ξηρασία – έλλειψη νερού – περιοδική και περιορισμένη βλάστηση – ζώα – οάσεις). Τρόποι και τεχνικές προσαρμογής του ανθρώπου στις συνθήκες αυτές για την ικανοποίηση βασικών αναγκών του – προοπτικές του μέλλοντος. – Η ζωή του ανθρώπου στις πολικές χώρες: κλίμα – πολική νύχτα – ζώα – βλάστηση. Τρόποι και τεχνικές προσαρμογής του ανθρώπου για την αντιμετώπιση βασικών αναγκών. (κατοικία – ασχολίες κατοίκων). – Η ζωή του ανθρώπου στα τροπικά δάση: κλίμα – φυσικό περιβάλλον – δυνατότητες για τη ζωή του ανθρώπου κατά την έννοια των προηγούμενων παραγράφων. – Η ζωή του ανθρώπου στις εύκρατες χώρες: κλίμα – έδαφος – αξιοποίηση του εδάφους για την παραγωγή βασικών αγαθών (γεωργία – κτηνοτροφία – κατοικία – ενδυμασία). Ανάλυση παραδειγμάτων από την Ελλάδα και από άλλες περιοχές λ.χ. πώς ζει ένας αμπελουργός στην Κρήτη κ.τ.λ.
Δ. ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΓΗΣ 1. Λαοί και κράτη	Οι μαθητές: – Αποκτούν βασικές γνώσεις για τις φυλές της γης, τους σπουδαιότερους πληθυσμούς, τις θρησκείες κ.τ.λ. και επισημαίνουν τη γεωγραφική τους κατανομή. – Εξετάζουν τη γη από πολιτική άποψη συνολικά, καθώς και κατά ηπείρους και περιοχές, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στην Ευρώπη και στο χώρο της Μεσογείου. – Χρησιμοποιούν χάρτες και άλλο σχετικό υλικό και αξιοποιούν πληροφορίες για να γνωρίσουν και να κατανοήσουν, στην έκταση που μπορούν, διάφορα δεδομένα και προβλήματα σχετικά με τη σημερινή πολιτική κατάσταση της ανθρωπότητας. – Αποκτούν θετική στάση απέναντι στους άλλους λαούς, εκτιμούν τη σημασία που έχει η διεθνής κατανόηση και συνεργασία των λαών και ενστερνίζονται τα ανθρωπιστικά και δημοκρατικά ιδεώδη. – Αποκτούν την έφεση και την ερευνητική διάθεση να ασχοληθούν περαιτέρω και μόνοι τους με τα θέματα αυτά.	– Φυλές – θρησκείες – κυριότεροι πολιτισμοί: αριθμητικά στοιχεία – κατανομή – πληροφορίες για τους σπουδαιότερους πολιτισμούς – ιστορικά στοιχεία (γενικά και παραστατικά) – Τα κράτη: συνολική και γενική εξέταση για όλη τη γη με τη βοήθεια χαρτών – τα μεγαλύτερη κράτη – πληθυσμός – πρωτεύουσες. – Τα κράτη κατά ηπείρους και περιοχές: γενικά στοιχεία για τα κράτη κατά ηπείρους και κατά περιοχές – παραστατικοί χάρτες – βασικές πληροφορίες. Διεξοδικότερη εξέταση των κρατών της Ευρώπης και του χώρου της Μεσογείου.

Ο Ελληνισμός	Οι μαθητές: – Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους για την οργάνωση και τη διοίκηση του ελληνικού κράτους. – Επεξεργάζονται σχετικές πληροφορίες για τον ελληνισμό της Κύπρου και συνειδητοποιούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει. – Συνειδητοποιούν την προσφορά του ελληνικού πολιτισμού στην ανθρωπότητα και εκτιμούν τη σημερινή πολιτιστική δραστηριότητα του ελληνισμού. – Συναισθάνονται την ευθύνη που έχουν ως μέλη μιας δημοκρατικής ελληνικής κοινωνίας και ως φορείς της πολιτιστικής παράδοσης του ένθους τους.	– Το ελληνικό κράτος: πληθυσμός (εξελικτικά) πυκνότητα – αστικός πληθυσμός – ημιαστικός – αγροτικός – πολίτευμα – διοικητική διαίρεση της χώρας (νομοί). – Η Κύπρος: η ελληνικότητα της Κύπρου θέση – γεωμορφολογία – στοιχεία για τον πληθυσμό της – εισβολή των Τούρκων – κατεχόμενα εδάφη – προβλήματα. – Ο ελληνικός πολιτισμός: στοιχεία για τον ελληνικό πολιτισμό (εξελικτικά) – ο ελληνικός πολιτισμός βάση του δυτικού πολιτισμού. Η σημερινή πολιτιστική δραστηριότητα του ελληνισμού. – Ο απόδημος ελληνισμός: στοιχεία για τον απόδημο ελληνισμό – Ελληνική γλώσσα – Ορθοδοξία – σχέσεις με τη Μητέρα Ελλάδα.

V. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΤΗΣ ΤΑΞΗΣ

Α. ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Α. Η ΓΗ

Οι μαθητές

Προσεγγίζουν βασικές έννοιες που αναφέρονται στον πλανήτη γη και αποκτούν στοιχειώδεις γνώσεις για το πλανητικό μας σύστημα.

Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους για τη γεωφυσική διαμόρφωση της επιφάνειας της γης, δίνοντας έμφαση στη γεωφυσική εξέταση της Ευρώπης και αναλύοντας τους γεωφυσικούς και κλιματολογικούς όρους που επηρεάζουν τη ζωή στο χώρο αυτό.

Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους για τον πληθυσμό της γης και την πολιτική της διαίρεση και εξετάζουν διεξοδικότερα την Ευρώπη και τις χώρες της Μεσογείου από πολιτική άποψη.

Αναπτύσσουν και καλλιεργούν ικανότητες και δεξιότητες, ώστε να μπορούν να αναζητούν τις σχέσεις και τις εξαρτήσεις των γεωγραφικών δεδομένων, να τα περιγράφουν, να τα αναλύουν, να τα συγκρίνουν, να τα ταξινομούν και να τα ερμηνεύουν· να κατανοούν και να ερμηνεύουν δεδομένα χαρτών, σχεδιαγραμμάτων, στατιστικών πινάκων κ.τ.λ., να απεικονίζουν γεωγραφικά δεδομένα και να χρησιμοποιούν και να αξιοποιούν ορθά τις σχετικές πηγές.

Παρατήρηση: Η επιδίωξη αυτή ισχύει για όλες τις γενικές ενότητες και για όλα τα θέματα διδασκαλίας.

Β. ΠΩΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΕΤΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Οι μαθητές:

Αποκτούν βασικές γνώσεις για το πως ο άνθρωπος εκμεταλλεύεται το φυσικό περιβάλλον σε παγκόσμια κλίμακα και συνειδητοποιούν ότι η ποσοτική και η ποιοτική διατροφή της ανθρωπότητας μπορεί να εξασφαλιστεί μόνο με την παραγωγή βασικών τροφών και τη δίκαιη κατανομή τους.

Επεξεργάζονται πληροφορίες σχετικά με τις προϋποθέσεις ανάπτυξης της γεωργίας και της βιομηχανίας και διαπιστώνουν ότι η μεγάλη παραγωγή γεωργικών και βιομηχανικών προϊόντων γίνεται σήμερα κυρίως σε ορισμένες περιοχές της γης.

Συγκρίνουν τους τρόπους και τα διάφορα τεχνικά μέσα που χρησιμοποιούνται από περιοχή σε περιοχή της γης για την εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών και την παραγωγή αγαθών και κατανοούν ότι η παραγωγή στις περιοχές αυτές επηρεάζει τη ζωή των κατοίκων όλης της υφηλίου.

Επεξεργάζονται και συσχετίζουν σχετικά δεδομένα που αφορούν την Ελλάδα.

Γ. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ – ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ – ΕΜΠΟΡΙΟ

Οι μαθητές:

Κατανοούν με την ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων την αναγκαιότητα της επικοινωνίας και των ανταλλαγών ανάμεσα στις διάφορες ανθρώπινες ομάδες και τους λαούς της γης και διαπιστώνουν ότι για την επικοινωνία αυτή χρειάζονται συγκοινωνιακά έργα και η ανάπτυξη μέσων συγκοινωνίας επικοινωνίας και μεταφορών.

Γνωρίζουν τα κυριότερα συγκοινωνιακά δίκτυα που συνδέουν τις διάφορες περιοχές της γης και κατανοούν μέσω αυτών τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στις ανθρώπινες ομάδες (εμπορικές, πολιτιστικές σχέσεις κ.τ.λ.).

Επεξεργάζονται και συσχετίζουν σχετικά δεδομένα που αφορούν την Ελλάδα.

Δ. ΜΕΓΑΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

Οι μαθητές:

Επεξεργάζονται πληροφορίες για τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα, όπως είναι ο υπερπληθυσμός, η υπανάπτυξη, ο κίνδυνος πυρηνικής καταστροφής κ.τ.λ.

Κατανοούν ότι τα προβλήματα αυτά αφορούν όλους τους λαούς της γης και ότι μπορούν να λυθούν με την ορθολογική αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών της γης, τη διεθνή κατανόηση, τη συνεργασία και τη διεθνή ειρήνη.

Κατανοούν το σύγχρονο πρόβλημα της καταστροφής και της μόλυνσης του περιβάλλοντος, κάνοντας σχετικές αναφορές και στη χώρα τους και ευαισθητοποιούνται σχετικά.

Ε. Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ

Οι μαθητές με βάση την εμπειρία και τη γνώση που απέκτησαν ως τώρα για τον κόσμο συνολικά:

Κατανοούν και εκτιμούν τη θέση της Ελλάδας (γεωγραφική, οικονομική, πολιτική, πολιτιστική) σε συνάρτηση με τις εξελίξεις σ' όλο τον κόσμο και ειδικότερα στο μεσογειακό και ευρωπαϊκό χώρο.

Κατανοούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα μας στα πλαίσια της σύγχρονης εξέλιξης και εκτιμούν τους τρόπους αντιμετώπισής τους.

Ταυτίζονται με τις τύχες του τόπου τους, συναισθάνονται την ευθύνη που έχουν ως μέλη της ελληνικής κοινωνίας και ως φορείς της πολιτιστικής παράδοσης του λαού τους και ενισχύουν την βούλησή τους για τη συνέχισή της, ενώ παράλληλα εκτιμούν τη σημασία που έχει η διεθνής κατανόηση και συνεργασία.

3. Πηγές ενέργειας	Οι μαθητές: Γνωρίζουν τις βασικές πηγές ενέργειας και διαπιστώνουν τη γεωγραφική τους κατανομή σε παγκόσμια κλίμακα, καθώς και την κατανομή της κατανάλωσής της. Κατανοούν ότι η ανάπτυξη και βελτίωση της ζωής του ανθρώπου εξαρτάται κατά ένα μεγάλο μέρος από την επάρκεια και το κόστος της διαθέσιμης ενέργειας. Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους για τις πηγές και τη χρήση της ενέργειας στη χώρα τους. Συνειδητοποιούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα εξαιτίας της βιομηχανικής ανάπτυξης και εκτιμούν τη σημασία που έχει η ορθολογική χρήση του χώρου και η προστασία του περιβάλλοντος.	– Πετρέλαιο – γαιάνθρακες – φυσικά αέρια: γεωγραφική κατανομή – τρόποι εκμετάλλευσης – αποθέματα – μεταφορά – κατανάλωση (στατιστικά δεδομένα κ.τ.λ.). – Ηλεκτρική ενέργεια: τρόποι παραγωγής – μεγάλα φράγματα – δίκτυα μεταφοράς κ.τ.λ. – Πυρηνική ενέργεια: Αξιοποίηση της πυρηνικής ενέργειας – προβλήματα – κίνδυνοι. – Πηγές ενέργειας στην Ελλάδα: αξιοποίηση πηγών – στατιστικά δεδομένα – σημασία – προοπτικές. – Προβλήματα από τη βιομηχανική ανάπτυξη (σε ολόκληρο τον κόσμο και στην Ελλάδα): καταστροφή του περιβάλλοντος, μόλυνση ατμόσφαιρας και των νερών, χημικό νέφος μέτρα (βιολογικός καθαρισμός) κ.τ.λ. (παρουσίαση) και ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων.

Β. ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Α. Η ΓΗ 1. Μαθαίνουμε για τη γη	Οι μαθητές: – Αποκτούν στοιχειώδεις γνώσεις για τον πλανήτη γη και για το ηλιακό μας σύστημα και κατανοούν, στο επίπεδο που η ηλικία τους το επιτρέπει, ότι η εναλλαγή ημέρας και νύχτας καθώς και η εναλλαγή των εποχών είναι αντίστοιχα αποτέλεσμα των κινήσεων της γης. Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους για τη διαμόρφωση της επιφάνειας και το κλίμα της γης και την εξετάζουν, με τη βοήθεια γενικών και ειδικών χαρτών και άλλου υλικού, γενικά και κατά ηπείρους, από γεωφυσική άποψη. Ασκούνται περαιτέρω στην ανάγνωση και τη χρήση του χάρτη. Αποκτούν κίνητρα και τη διάθεση να ασχοληθούν δημιουργικά με το μάθημα, μέσα και έξω από το σχολείο.	– Η γη ως ουράνιο σώμα: Το σχήμα και οι κινήσεις της γης – ημέρα – νύχτα – εποχή. Στοιχειώδεις πληροφορίες για το ηλιακό μας σύστημα (ήλιος – σελήνη). – Το ανάγλυφο της γης: Βασικά στοιχεία για την ξηρά και τη θάλασσα (ήπειροι – ωκεανοί κ.τ.λ.) – αριθμητικά δεδομένα – συγκρίσεις (σύντομη επανάληψη όσων διδάχτηκαν στην Ε' τάξη). – Γεωφυσική εξέταση της γης: (γενικά και κατά ηπείρους παραστατικά) – το κλίμα της γης – τα σπουδαιότερα οικοσυστήματα (σύντομη επανάληψη όσων διδάχτηκαν στην Ε' τάξη).
2. Η γη ως χώρος ζωής του ανθρώπου	Οι μαθητές: Επεξεργάζονται πληροφορίες για τον πληθυσμό της γης και αποκτούν βασικές γνώσεις για τις κυριότερες ομάδες λαών, τους κυριότερους πολιτισμούς, τις θρησκείες κ.τ.λ. εντοπίζοντας με τη βοήθεια χαρτών τη γεωγραφική τους κατανομή. Εξετάζουν τη γη από πολιτική απόψη, γενικά και κατά ηπείρους, χρησιμοποιώντας για το σκοπό αυτό γεωπολιτικούς χάρτες και άλλο σχετικό υλικό. Αποκτούν θετική στάση απέναντι στους λαούς, εκτιμούν τη σημασία της συνεργασίας και της ειρηνικής συνύπαρξης των λαών και ενστερνίζονται τις ανθρωπιστικές και τις δημοκρατικές αξίες.	– Ο πληθυσμός της γης: κατανομή – πυκνότητα αριθμητικά στοιχεία – εξέλιξη. Ομάδες λαών, πολιτισμοί, γλώσσες, θρησκείες (αριθμητικά δεδομένα – γεωγραφική κατανομή – εισαγωγικό κεφάλαιο). – Λαοί και κράτη: Πολιτική εξέταση γενική και κατά ηπείρους με έμφαση στην Ευρώπη και στις χώρες της Μεσογείου – Τα σπουδαιότερα πολιτεύματα – συνασπισμοί. (Σύντομη επανάληψη – διεύρυνση όσων διδάχτηκαν στην Ε' τάξη).
Β. ΠΩΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΕΤΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ 1. Παραγωγή βασικών ειδών διατροφής (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία)	Οι μαθητές: Επεξεργάζονται πληροφορίες και στατιστικά δεδομένα για την παραγωγή και την κατανάλωση βασικών ειδών διατροφής σε παγκόσμια κλίμακα και κατανοούν ότι επιβίωση της ανθρωπότητας εξαρτάται από την επάρκεια των αγαθών αυτών.	– Δισεκατομμύρια άνθρωποι χρειάζεται να διατραφούν: στατιστικά δεδομένα για την παραγωγή και την κατανάλωση βασικών ειδών διατροφής σε παγκόσμια κλίμακα και στην Ελλάδα (σιτάρι, ρύζι, φρούτα, λαχανικά, κρέας, γάλα, ψάρια κ.τ.λ.).

Αναζητούν τους λόγους για τους οποίους η μεγάλη παραγωγή αγαθών διατροφής γίνεται σε ορισμένες περιοχές της γης και κατανοούν, με την ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων, τους τρόπους εκμετάλλευσης του φυσικού πλούτου στις διάφορες χώρες της γης.

Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους για την ανάπτυξη της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της αλιείας της χώρας τους, σε σχέση με τα διεθνή δεδομένα και τις προοπτικές του μέλλοντος.

Διαπιστώνουν με τη βοήθεια πληροφοριών, συγκριτικών στατιστικών δεδομένων κ.τ.λ. ότι η παραγωγή και η κατανάλωση αγαθών διατροφής δεν είναι η ίδια σε όλες τις χώρες.

Συνειδητοποιούν το γεγονός της άνισης κατανομής των αγαθών στον κόσμο, εκτιμούν τις συνέπειες που έχει η κατανομή αυτή για ορισμένους λαούς καθώς και τις συνέπειες της υπερκατανάλωσης και ευαισθητοποιούνται ανάλογα.

– Παραγωγή γεωργικών προϊόντων σε σπουδαίες περιοχές της γης – τρόποι γεωργικής εκμετάλλευσης: σιτάρι, ρύζι, φρούτα, λαχανικά κ.τ.λ.
– Παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων τρόποι εκμετάλλευσης: Κατά την έννοια της παρ. 2.
– Η εκμετάλλευση των θαλασσών για την παραγωγή αλιευμάτων: Επίσης κατά την παράγρ. 2.
– Η γεωργία, η κτηνοτροφία και η αλιεία στην Ελλάδα: τρόπο εκμετάλλευσης, παραγωγή, κατανάλωση, εξαγωγές κ.τ.λ. – σημασία για την πρόοδο και την ευημερία του ελληνικού λαού.
– Παραγωγή, κατανομή και κατανάλωση αγαθών διατροφής στον κόσμο: Στατιστικός πίνακας και πληροφορίες αναπτυγμένα, υπανάπτυκτα κράτη – υπερκατανάλωση – υποσιτισμός – φτώχεια – προβλήματα και κίνδυνοι.

2. Παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων (βιομηχανία)

Οι μαθητές:

Κατανοούν ότι στην εποχή μας τα βιομηχανικά αγαθά είναι καθοριστικά για τη ζωή του ανθρώπου και επεξεργάζονται πληροφορίες και στατιστικά δεδομένα για την παραγωγή και την κατανάλωση βιομηχανικών προϊόντων σε παγκόσμια κλίμακα.

Εισάγονται στην έννοια της βιομηχανικής παραγωγής και της ανάπτυξης, αναλύοντας σχετικά παραδείγματα από τη χώρα τους και άλλες περιοχές της γης.

Διαπιστώνουν ότι η μεγάλη βιομηχανική παραγωγή γίνεται σήμερα σε ορισμένα κράτη (βιομηχανικά κράτη) και συνειδητοποιούν τις συνέπειες, θετικές και αρνητικές, που έχει το γεγονός αυτό για τους άλλους λαούς.

Ολοκληρώνουν τις γνώσεις τους για τη βιομηχανία της χώρας τους και εκτιμούν τη σημασία της για την πρόοδο και την ευημερία του ελληνικού λαού.

– Παραγωγή και κατανάλωση βιομηχανικών προϊόντων: Αριθμητικά και στατιστικά στοιχεία για την παραγωγή και την κατανάλωση βιομηχανικών ειδών σε παγκόσμια κλίμακα και στην Ελλάδα (ενδεικτικά).
– Προϋποθέσεις βιομηχανικής ανάπτυξης και παραγωγής: χώρος, εγκαταστάσεις, πρώτες ύλες – ενέργεια – εργατικό δυναμικό – διακίνηση προϊόντων – κατανάλωση (ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων από την Ελλάδα και αλλού).
– Μεγάλα βιομηχανικά κράτη και βιομηχανικές περιοχές: παραγωγή – διακίνηση αγοράς – κατανάλωση – εκμετάλλευση πλουτοπαραγωγικών πηγών – ανταλλαγή προϊόντων – αναπτυγμένες – μη αναπτυγμένες χώρες – προβλήματα.
– Η βιομηχανία στην Ελλάδα: εξέλιξη της ελληνικής βιομηχανίας – κυριότερες βιομηχανίες – προοπτικές σημασία της βιομηχανίας για την πρόοδο της χώρας.

Γ. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ – ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ (ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΣ)

1. Συγκοινωνίες και μεταφορές

Οι μαθητές:

Διαπιστώνουν με την ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων την ανάγκη της επικοινωνίας και των ανταλλαγών στις ανθρώπινες ομάδες και τους λαούς.

Επεξεργάζονται πληροφορίες και στατιστικά μεγέθη και δεδομένα για τις συγκοινωνίες και τις μεταφορές στην Ελλάδα και στον κόσμο ολόκληρο.

Κατανοούν τη σημασία που έχει η ανάπτυξη της συγκοινωνίας και των μεταφορών για την πρόοδο, την ευημερία και την αλληλοκατανόηση των λαών.

– Συγκοινωνίες και μεταφορές στην Ελλάδα και σε όλον τον κόσμο: κυριότερες χερσαίες αρτηρίες – θαλάσσιοι δρόμοι – έργα – διώρυγες – λιμάνια – αεροπορικές συγκοινωνίες – στατιστικά δεδομένα για τις μεταφορές κ.τ.λ. (ανάλυση παραδειγμάτων) – επικοινωνίες.
– Σημασία της επικοινωνίας και των ανταλλαγών ανάμεσα στους λαούς: ανταλλαγές – οικονομική και πολιτιστική πρόοδος τουρισμός – αλληλογνωριμία, κατανόηση κ.τ.λ.

2. Ανταλλαγές προϊόντων

Οι μαθητές:

Επεξεργάζονται, σε σχέση με την ενότητα Γ1, πληροφορίες για τις ανταλλαγές αγαθών σε όλον τον κόσμο και στην Ελλάδα και κατανοούν τη σημασία των ανταλλαγών αυτών για την πρόοδο και την ευημερία της ανθρωπότητας.

Εξηγούν το γεγονός της μεταφοράς και της συσσώρευσης αγαθών κυρίως στις αναπτυγμένες χώρες και αξιολογούν τις συνέπειες που έχει αυτή η κατανομή για τους άλλους λαούς.

– Ανταλλαγές αγαθών σε όλο τον κόσμο και στην Ελλάδα: εμπόριο – μεταφορά προϊόντων – συγκέντρωση αγαθών σε ορισμένες χώρες (παραστατικά συγκριτικά στοιχεία) – συνέπειες. Εισαγωγές και εξαγωγές στην Ελλάδα.

Δ. ΜΕΓΑΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ 1. Φτώχεια και πείνα στον κόσμο	Οι μαθητές: – Επεξεργάζονται πληροφορίες για τη φτώχεια και την αθλιότητα που υπάχει σε ορισμένες χώρες του κόσμου και κατανοούν ότι αυτό οφείλεται στην υπανάπτυξη και την άνιση κατανομή των αγαθών μεταξύ των λαών. – Συνειδητοποιούν ότι τα προβλήματα αυτά αφορούν όλους τους λαούς της γης και προβληματίζονται για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να αντιμετωπιστούν. – Αισθάνονται αλληλεγγύη απέναντι στους συνανθρώπους τους και υποφέρουν, άσχετα από φυλή και ενότητα, και αποκτούν τη διάθεση και τη θέληση να τους συμπαρασταθούν και να τους βοηθήσουν.	– Εκατομμύρια άνθρωποι στον κόσμο πεθαίνουν από την πείνα και τις αρρώστιες: στοιχεία για την πείνα και τις αρρώστιες στις διάφορες υπανάπτυκτες κυρίως χώρες – περίθαλψη – εκπαίδευση – κατοικία (συγκριτικά δεδομένα σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες) – υπερκατανάλωση – υποσιτισμός κτλ. αξιοποίηση πλουτοπαραγωγικών πηγών.
2. Ο κίνδυνος πυρηνικής καταστροφής	Οι μαθητές: – Αποκτούν βασικές γνώσεις για τους πολιτικούς και τους στρατιωτικούς συνασπισμούς στους οποίους χωρίζεται η ανθρωπότητα και για τις συνέπειες που έχουν για όλους τους ανθρώπους ο διεθνής ανταγωνισμός και οι εξοπλισμοί. – Συνειδητοποιούν τον κίνδυνο που διατρέχει η ανθρωπότητα από την έκρηξη πυρηνικού πολέμου και εκτιμούν τη σημασία της ειρηνικής συνύπαρξης και της συνεργασίας όλων των λαών της γης.	– Πολιτικοί και στρατιωτικοί συνασπισμοί – κίνδυνοι για τη διεθνή ειρήνη ο ρόλος του ΟΗΕ – εξοπλισμοί– ο κίνδυνος πυρηνικού πολέμου.
3. Η καταστροφή και η μόλυνση του περιβάλλοντος (απειλή για την ανθρωπότητα)	Οι μαθητές: – Αναλύουν και εξηγούν, σε σχέση με όσα έμαθαν μέχρι τώρα σε συνδυαμσό με το θέμα 8.3.5., δεδομένα για τη μόλυνση και την καταστροφή του περιβάλλοντος στη χώρα τους και σε παγκόσμια κλίμακα. – Συνειδητοποιούν τον κίνδυνο που διατρέχει η ανθρωπότητα από την καταστροφή και τη μόλυνση του περιβάλλοντος και αποκτούν τη διάθεση και τη θέληση, ως άτομα και ως μέλη της κοινωνίας, να συνεισφέρουν στην προστασία του.	– Η καταστροφή και η μόλυνση του περιβάλλοντος απειλεί την ανθρωπότητα: ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων από τη μόλυνση και την καταστροφή του περιβάλλοντος – μέτρα (σε συνδυασμό με το θέμα 8.3.5)
Ε. Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ	Οι μαθητές: – Εξετάζουν, σε σχέση με όσα έμαθαν μέχρι τώρα, συνολικά στην Ελλάδα και κατανοούν τη θέση και το ρόλο της σε όλο τον κόσμο και ειδικότερα στη Μεσόγειο και την Ευρώπη. – Επεξεργάζονται πληροφορίες για την οικονομική, πολιτική και πολιτιστική εξέλιξη της σύγχρονης Ελλάδας, επισημαίνουν τα προβλήματα και διαβλέπουν τις προοπτικές του μέλλοντος. – Εκτιμούν τις προσπάθειες και τη συνεισφορά των προγόνων και των συγχρόνων τους, αισθάνονται αγάπη για την πατρίδα τους και αποκτούν τη διάθεση και τη θέληση να συνεισφέρουν και αυτοί στην πρόοδο και την προκοπή της χώρα τους.	– Η θέση και ο ρόλος της Ελλάδας στο σύγχρονο κόσμο: Σημασία της γεωγραφικής θέσης της χώρας – ο ρόλος της στη διεθνή κοινότητα – σχέσεις και ανταλλαγές με τους άλλους λαούς – Η Ελλάδα ως μέλος της Ευρωπαϊκής κοινότητας – προοπτικές του μέλλοντος. – Πολιτική – οικονομική και πολιτιστική εξέλιξη της σύγχρονης Ελλάδας – Η ΕΟΚ (γενικά).

Άρθρο 2

Η ισχύς του παρόντος αρχίζει από το σχολικό έτος 1989-1990.

Στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 6 Δεκεμβρίου 1988

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΤ. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ